

МУЛЬТИЛІНГВІЗМ ЯК НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ПРОБЛЕМА У ФОКУСІ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ: ЛЕКСИКОГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

MULTILINGUALISM AS SCIENTIFIC AND THEORETICAL ISSUE IN THE FOCUS OF PUBLIC GOVERNANCE: LEXICOGRAPHIC ANALYSIS OF THE CONCEPT

У статті здійснено лексикографічний аналіз поняття мультимлінгвізму й показано, що зазначений феномен може передаватися низкою термінів: «мультимлінгвізм», «плюрлінгвізм», «полілінгвізм». Метою такого дослідження є наявність різних напрямків, розбіжних підходів та наукових шкіл в сучасній лінгвістиці, які по-різному трактують зазначені терміни. Здійснення лексикографічного аналізу в дослідженні стало наріжним каменем для чіткої диференціації понять щодо явища мультимлінгвізму, а це, у свою чергу, надало змогу розставити типологічні поняття феномену мультимлінгвізму у певний логічний порядок, який викристалізувався у цілісну універсальну модель, яка є вдосконаленням поняттєвого апарату мультимлінгвізму. На основі умовиводів науковців й аналізу словникових статей було доведено, що термін «мультимлінгвізм» є найбільш ємним та універсальним поняттям. Найбільш гості дискусії з цього приводу виникають стосовно розмежування термінів «мультимлінгвізм» та «плюрлінгвізм». Низка вчених відстоює позицію про явну відмінність у значеннях, з чим авторська думка співпадає, але термін «мультимлінгвізм» може акумулювати в собі як власне мультимлінгвізм, так і плюрлінгвізм. Крім того, на думку автора, така дискусія зумовлена європейською традицією та лінгвістичним фактором – вживання у різних мовах префіксів «мульти-» і «плюри-» і явна перевага використання саме «плюри-», що теж не є об'єктивним відображенням суті речей. Здійснивши порівняння відповідних термінів, автор у статті відобразив своє бачення феномену мультимлінгвізму в суспільстві, описав його загальний конструкт та виокремив різні види мультимлінгвізму – географічний, суспільний, індивідуальний, та надав їм коротку характеристику й місце у загальній системі. Таким чином, на основі лексикографічного аналізу лексеми мультимлінгвізму й чіткої диференціації суміжних термінів, автор виводить універсальну модель мультимлінгвізму, яка може стати шаблоном чи методикою для формування та реалізації мовної політики, розробки мовних програм і стратегій у контексті публічного врядування.

Ключові слова: мультимлінгвізм, пріорлінгвізм, полілінгвізм, білінгвізм, трілінгвізм, багатомовність, модель.

The article carries out the lexicographic analysis of the concept of multilingualism and it is shown that this phenomenon can be illustrated in a number of terms: "multilingualism", "plurilingualism", "polylingualism". The reason for the following study is the availability of different approaches and scientific schools in contemporary linguistics, which interpret the terms "multilingualism", "plurilingualism", "polylingualism" differently. The lexicographic analysis in the study became the cornerstone for a clear differentiation of concepts regarding the phenomenon of multilingualism, which in turn enabled the typological concepts of the phenomenon of multilingualism to be set in a certain logical order, which crystallized into a holistic universal model, which is the perfection of the conceptual apparatus of the phenomenon multilingualism. Based on the inferences of scholars and the analysis of dictionary articles, it was proved that the term "multilingualism" is the most essential and universal concept. The most heated discussions on this issue arise in relation to the delineation of the terms "multilingualism" and "plurilingualism". A number of scholars advocate a position on the obvious difference in meanings, the author's opinion coincides in this position, but the term "multilingualism" can accumulate in itself both multilingualism itself and plurilingualism. In addition, according to the author, such a discussion is due to European tradition and linguistic factor – the use of "multi" and "pluri" prefixes in different languages and the obvious advantage of the use of "pluri", which is also not an objective reflection of the matter. By comparing the corresponding terms, the author in his article reflected his vision of the phenomenon of multilingualism in a society, described its general construct and distinguished the various types of multilingualism – geographical, social, individual, and gave them a brief description and place in the general system. Thus, on the basis of lexicographic analysis of the lexeme "multilingualism" and the clear differentiation of similar terms, the author deduces a universal model of multilingualism, which can become a template or a method for the formation and implementation of language policy, the development of language programs and strategies in the context of public governance.

Key words: multilingualism, plurilingualism, polylingualism, bilingualism, trilingualism, model.

УДК 81'246.3:001.891.3:323.1
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2019-12-2>

Панасенко Є.О.

аспірант кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин
Національна академія державного управління при Президентіві України

Постановка проблеми в загальному вигляді. Взаємодія кількох мов у суспільстві та політика багатомовності актуалізує дослідження явища мультимлінгвізму, зокрема в контексті публічного врядування як майданчика, на якому встановлюються чіткі правила взаємодії мов у правовому полі та створюється відповідне програмно-цільове забезпечення цієї взаємодії. Отже, мультимлінгвізм є обов'язковим аспектом людського буття, спі-

віснування в суспільстві різних етносів, процесу міжмовної та міжкультурної комунікації. Відповідно, кожна держава повинна враховувати питання багатомовності, здійснюючи свою політику задля захисту державної мови, збереження мов національних меншин та забезпечення комфортних умов здійснення міжмовної комунікації. Однак мультимлінгвізм як науково-теоретична проблема досі перебуває під пильною увагою науковців, які ніяк

не можуть дійти згоди щодо визначення цього поняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Феномен мультлінгвізму перебуває у фокусі уваги низки дослідників у різних сферах: філологія (Н. Коршак, Н. Кудрявцева), лінгвістика (У. Вайнрайх, І. Голубовська, Є. Іванова, Т. Остапенко, Ю. Панасюк, В. Розейцвейг, Г. Чуба, В. Яцишина), політологія (Н. Пелагеша, Т. Смирнова), соціолінгвістика (Ю. Бестерс-Дільгер, І. Валлерстайн), державне управління (Г. Дивнич, Г. Євсєєва, Д. Жовтяк-Тараскіна, І. Лопушинський, О. Сергєєва, О. Тарасенко). Окремо слід звернути увагу на праці дослідників: О. Bakar, J. Blommaert, J. Cenoz, M. Clyne, D. Crystal, N.AAl-Fattah, E. Haugen, C. Hoffmann, S.P. Huntington, N. Kumar Singh, L. Orban, W. Samarin, U. Schonpflug, M. Spotti, K. Stein-Smith, L. Wei, S. Wright. Проблему визначення поняття мультлінгвізму окреслено в працях таких учених: J. Dombi, W. Mackiewicz, Ch. Tremblay, Y. Turker, J. Cenoz, B. Hufeisen, U. Jessner, A. Otwinowska-Kasztelanic, E. Piccardo, S. El Euch та інші.

У науковій царині існує невизначеність термінів щодо явища багатомовності. Так, серед вчених точиться гостра дискусія щодо диференціації понять «мультлінгвізм», «плюрлінгвізм», «полілінгвізм».

Мета статті. 1) Здійснити лексикографічний аналіз поняття мультлінгвізму, на основі якого довести, що термін «мультлінгвізм» є найбільш ємним та універсальним поняттям; 2) На основі аналізу розробити універсальну модель мультлінгвізму методом систематизації й типологізації окремих поняттєвих аспектів мультлінгвізму й тим самим удосконалити поняттєвий апарат щодо явища багатомовності.

Виклад основного матеріалу. Різні напрямки та школи, представлені в сучасній лінгвістиці, трактують термін «багатомовність» / «мультлінгвізм» / «полілінгвізм» по-різному. Кожен дослідник пропонує такі визначення мультлінгвізму, які найбільш точно корелюються зі сферою його досліджень, тому жодне з відомих визначень не можна вважати універсальним. Той факт, що мультлінгвізм розглядається не тільки в рамках лінгвістики, а й психології, соціології, лінгводидактики та інших соціальних наук, лише підкреслює його багатогранний характер і виправдовує численність його дефініцій.

Поняття «мультлінгвізм» означає володіння кількома мовами й має різні прояви. Дослідниця І. Голубовська виділяє національний мультлінгвізм, яким вона позначає вживання кількох мов у певній суспільній

спільноті, та індивідуальний мультлінгвізм як вживання індивідом кількох мов, кожна з яких обирається відповідно до певної мовної ситуації. Мультлінгвізм може бути розбитим на менші поняттєві частини. Найсуттєвішими з них, на думку І. Голубовської, є плюрлінгвізм, білінгвізм і багатомовність. Плюрлінгвізмом дослідниця позначає індивідуальний психічний стан особи, який дозволяє їй альтернативно застосовувати в процесі спілкування кілька мов незалежно від рівня іншомовної компетентності. Білінгвізм, на її думку, є здатністю особи користуватися двома національними мовами або мовна практика, коли суспільство послуговується двома національними мовами в одній або різних сферах спілкування або поняття, яке визначає явище співіснування, взаємовплив і взаємодію двох мов у природному і штучному двомовному середовищі, в якому соціальні групи володіють двома мовами на однаковому або різному рівнях; багатомовність (мультлінгвізм) – здатність особи користуватися більш ніж двома національними мовами або мовна практика, в якій соціум використовує для спілкування більш ніж дві національні мови в одній або різних сферах спілкування або явище суспільного рівня, яке позначає співіснування різних мовних співтовариств, зокрема в умовах багатомовного міста чи багатомовної країни [3, с. 14–15].

Зі свого боку, Дж. Сіноз виділяє такі форми існування національного (соціального) мультлінгвізму:

- мультлінгвізм як співіснування двох і більше мов у країні, що склалося за історичних обставин;
- в одній країні офіційно утверджено кілька мов (Канада, Швейцарія, Бельгія, Білорусія);
- мультлінгвізм як співіснування в одній країні кількох етнічних мов але в повсякденній комунікації може використовуватися або тільки одна мова (державна), або відразу дві мови (державна та етнічна) (Україна, Росія, Великобританія, Іспанія, Кенія);
- емігрантський мультлінгвізм, коли мігранти змушені взаємодіяти з суспільством, в якому вони опинилися [10, с. 5–6].

Найбільш загальне визначення мультлінгвізму було запропоновано Ф. Грожаном, який як головна характеристика мультлінгвізму називає використання індивідом двох і більше мов в повсякденному житті [22, с. 145]. Великий енциклопедичний словник, серія «Мовознавство», визначає багатомовність (мультлінгвізм, полілінгвізм) як «вживання декількох мов в межах певної соціальної спільності; вживання індивіду-

мом (групою людей) декількох мов, кожен з яких вибирається відповідно до конкретної комунікативної ситуації» [6, с. 303]. Термін «мультилінгвізм» належить до тих термінів, які не мають чіткої інтерпретації. Мова є базовим інгредієнтом, який визначає мультилінгвізм [7, с. 102].

У контексті визначення та диференціації понять спостерігається дисонанс щодо термінів «мультилінгвізм» і «плюрилінгвізм», оскільки обоє позначають багатомовність і можуть вживатися паралельно. Примітним є той факт, що термін «*plurilingualism*» запровадила Рада Європи, а саме Департамент з мовної політики, для позначення цим словом вміння особою спілкуватися декількома мовами. Термін «*multilingualism*» використовується для позначення наявності кількох мов в одному суспільстві, акцент робиться на співіснуванні мов, на географічному ареалі їхнього поширення.

Мультилінгвізм визначається як здатність використовувати декілька мов або окремою особою, або групою осіб. Тобто це – взаємодія мов на рівні мовців, досвіду та суспільних практик [13, с. 168].

У свою чергу, плюрилінгвізм як концепція була запроваджена CERF, це спроба використовувати мовні знання й вміння інших осіб з метою спілкування з іншими особами у різних життєвих ситуаціях. Це здатність ефективно використовувати мову й бути включеним в мультинаціональну й мультикультурну спільноту [13, с. 168].

У Європейській Хартії плюрилінгвізму зазначається, що поняття «*plurilingualism*» передбачає володіння однією особою кількома мовами, що відрізняється від поняття багатомовності, яке означає співіснування кількох мов на одній території у межах однієї соціальної групи. Плюрилінгвальне суспільство здатне висловлюватися кількома мовами на різних рівнях мовної компетентності, тоді як багатомовне суспільство може складатися із одномовних осіб, які не володіють іншими мовами [20].

Як зазначає Макієвич, Рада Європи здійснила літературний переклад французького терміну для позначення багатомовності на англійську мову, позначаючи словом «*plurilingualism*» індивідуальний вимір, а словом «*multilingualism*» – суспільний вимір [26].

Зазначені поняття є синонімами, що підтверджує «Лінгвістичний словник» Ж. Дюбуа [17] і «Словник лінгводидактики» Р. Галлісона і Д. Коста [21].

У. Джеснер справедливо зауважує, що концепт плюрилінгвізму є похідним від концепту мультилінгвізму [24, с. 15–20]. Такої

ж думки дотримуються й інші науковці [11, с. 1–9.] Є теорія про так званий «*individual multilingualism*», який є рівноцінним терміну «*plurilingualism*» [8]. Якщо є «індивідуальний мультилінгвізм – *individual multilingualism*», то також є поняття «соціальний мультилінгвізм – *social multilingualism*», коли декілька мов можуть виконувати функції в одному суспільстві, і це не лише географічне співіснування мов. Також наявне поняття «інституціональний мультилінгвізм – *institutional multilingualism*», коли різні інституції або організації надають послуги різними мовами і статус мов є офіційно закріпленим.

К. Тремблей стверджує, що по відношенню до однієї особи, сенси залишаються незмінними «плюримовний», «багатомовний». Але в межах суспільства плюрилінгвізм і мультилінгвізм позначають різні речі. Дослідник вдається до лінгвістичного аналізу лексем й наводить різні аналогії. Множинність / плюралізм та чисельність є різними поняттями. Чисельність – це збільшення в кількості певних об'єктів, а множинність / плюралізм – збільшення в розмаїтті. У лексемі «плюральний» міститься дві семи – «одиночність» й «розмаїття». «Розмаїтість» не означає збільшення в об'ємі. Отже, науковець виділяє дві моделі: мультилінгвізм в контексті англо-саксонської парадигми. Зазначена модель розглядає суспільство у вигляді тісно взаємопов'язаних спільнот із загостреним почуттям національної самоідентичності, які не спілкуються тісно між особою. Зв'язною ланкою для таких спільнот є американська конституція і англійська мова. Спостерігається використання терміну «*multilingualism*» як для позначення географічного ареалу, так і для суспільних мовних відносин – «*plurilingualism*». В англійській мові відсутнє чітке розмежування цих двох термінів, більшість запитів подається саме на термін «*multilingualism*». Тобто, на думку К. Тремблея, така модель пов'язана із нівелюванням національних мов й розширенням застосування англійської мови як *lingua franca*, що є в душі колоніальної парадигми [30].

Друга модель під назвою «*plurilingualism*» походить від європейського гуманізму. За цією моделлю, сусідні спільноти тісно комунікують між собою, відбувається обмін культурно-історичним надбанням, спостерігається терпимість до інших мов, релігій, цінностей. Протистояння двох понять «мультилінгвізм» й «плюрилінгвізм» полягає в наявності двох різних культурно-філософських течій [30].

Е. Пікардо проводить паралель між термінами «мультилінгвізм» і «плюрилінгвізм», використовуючи метафоричність для опису

плюрилінгвізму, який вона порівнює із навколишнім середовищем, в якому поруч розміщено множинність елементів. Дослідниця наводить приклад лісу, в якому всі дерева взаємопов'язані, вони «комунікують» між собою – це і є принцип плюрилінгвізму – унеможливлення відокремленого співіснування мов. Мультилінгвізм, у свою чергу, позначає лише множинність мов на певній території [28, с. 77].

С. Елеух дотримується підходу, що термін «плюрилінгвізм» більш атрибутивний французькій мові, тоді як «мультилінгвізм» частіше зустрічається в англійській мові. Плюрилінгвізм означає динамічні взаємовідносини між мовами й культурами [18].

Й. Туркер, розмежовуючи ці поняття, доходить висновку, що мультилінгвізм визначається як процес наближення мов для суспільства та у сфері освіти. Тобто мультилінгвізм є інституційним і суспільним конструктом [31].

В англійській мові термін «плюрилінгвізм» не є часто вживаним, тоді як у французькій та німецькій мовах «*plurilinguisme / Mehrsprachigkeit*» використовуються як поняття володіння окремим індивідом кількома мовами, а «*multilinguisme / Vielsprachigkeit*» позначають природу багатомовності певного суспільства, в англійській же мові терміном «*multilingualism*» позначають обидва явища [16, с. 1093].

Цікавим є інше розмежування понять щодо мультилінгвізму, а саме: моно-, бі-, і трілінгвізм. Найбільш поширеною формою мультилінгвізму в сучасному суспільстві є трілінгвізм. У наукових дослідженнях ХХ ст. трілінгвізм трактувався як природне продовження білінгвізму: тримовність не вважається особливою формою мультилінгвізму і не розглядалась в якості окремого явища зі специфічним понятійним апаратом і власною методологією. Розглядаючи поняття тримовності, більшість дослідників не розмежовують поняття «трілінгвізм» і «білінгвізм», асоціюючи їх з різними проявами одного і того ж феномену.

Ш. Гофман зазначила, що за відсутності будь-якого теоретичного обґрунтування трілінгвізму як особливої лінгвістичної конфігурації, багато лінгвістів працюють в рамках концепції білінгвізму [23, с. 2].

Традиційно вважалось, що трілінгвальна система є продовженням білінгвальної [29, с. 121], отже, концепція трілінгвізму перейняла з теорії білінгвізму поняттєвий апарат.

У словнику лінгвістичних термінів за редакцією Т. Жеребило трілінгвізм позна-

чається як здатність володіти трьома мовами [4, с. 420]. Європейський словник лінгвістики за ред. Д. Кристала взагалі не містить інформації щодо терміна «трілінгвізм», а посилання до терміну «триглосья» обмежується тільки посиланням на термін «диглосья» [14, с. 496]. Інші англійські словники трактують трілінгвізм подібно білінгвізму: як володіння трьома мовами на однаково або майже однаково високому рівні [27; 15]. На основі аналізу словників можна зробити висновок про те, що в сучасній лінгвістиці до сих пір не сформульовано чітких визначень понять трілінгвізм і мультилінгвізм. Інакше кажучи, думка Ш. Гофман та інших авторів залишається такою, що концепція трілінгвізму як наукового поняття залишається нерозробленою в ракурсі лінгвістичної науки.

Повертаючись до питання щодо розмежування понять «мультилінгвізм» і «плюрилінгвізм», потрібно зауважити, що префікси для позначення кількості, чисельності є латинського «*multi-*», «*pluri-*», та грецького походження «*poly-*». Префікс «*multi-*» походить від латинського «*multus*» – «більше ніж один; багато». Префікс «*pluri-*» походить від слів «*pluris, plus*», значить «кілька». Префікс давньогрецького походження «*poly-*» походить від «*πολύς – polus*», що значить «багато». Проте, термін «багатомовність» в європейських мовах переважно будується за допомогою двох із зазначених префіксів – «*multi-*» і «*pluri-*», хоча існує й термін «*polylingualism*», який в різних словникових статтях англійської мови зазначається як синонім до лексеми «*multilingualism*» [19]. Проте Кембриджський словник англійської мови надає лексемі «*multilingualism*», натомість лексеми «*plurilingualism*» і «*polylingualism*» у ньому відсутні [9]. Натомість Оксфордський словник англійської мови надає лексемі «*multilingualism*», що означає використання кількох мов, і лексемі-синонім «*polylingualism*» з позначкою, що це слово увійшло в ужиток в 30-х рр. ХХ ст. Лексема «*plurilingualism*» теж знаходиться в словнику й означає «вільно володіти кількома мовами» [27]. Але цікавим є факт, що всі приклади із використанням трьох зазначених лексем, наводяться саме із словом «*multilingualism*», що вказує на його преференцію у використанні. У словнику англійської мови за ред. Collins наявні лексеми «*multilingualism*», «*monolingualism*», «*bilingualism*», «*trilingualism*», натомість в словнику не віднаходять своє місце лексеми «*plurilingualism*» і «*polylingualism*» [12]. Така ж ситуація і в Словнику англійської мови за ред. Longman [25]. Тобто серед словників англійської мови Oxford, Cambridge, Collins,

Longman, лише Oxford надає найширший спектр лексем, пов'язаних з поняттям «багатомовність». Але в цілому, англословний світ послуговується поняттям «multilingualism», яке є найбільш універсальним і прийнятним й поєднує в собі усі аспекти (індивідуальний, соціальний, географічний, інституціональний) багатомовності.

Окремо слід зупинитися на лексикографічному аналізі префіксів латинського походження «мульти-» й «плюри-». Наприклад, в словнику англійської мови за Мюллером нараховується понад 35 лексем із префіксом «мульти-», тоді як «плюри-» – лише декілька [1]. У Великому тлумачному словнику української мови – понад 40 лексем із префіксом «мульти-», із префіксом «плюр-» налічується менше десяти лексем. Серед усіх слів із зазначеними префіксами немає слова «плюрилінгвізм» чи «мультилінгвізм». Натомість цей словник наповнений низкою лексем із префіксом «багато-», яких нараховується понад сотню. Є лексеми «багатомовність», «багатомовний», «багатомовно». Багатомовність, за словником, означає стан, коли людина спілкується багатьма або кількома мовами; схильність багато говорити [2, с. 53].

У Словнику соціолінгвістичних термінів пріоритетним вважається термін «багатомовність», а «полілінгвізм» і «мультилінгвізм» є його синонімами. Словник виділяє два види мультилінгвізму: національний та індивідуальний. Національний мультилінгвізм притаманний для мультинаціональних країн, при цьому

мови співіснують у певній ієрархічній єдності. Індивідуальний мультилінгвізм передбачає володіння трьома мовами на однаковому рівні як протиположними іноземними мовами. Крім того словник не виділяє термін плюрилінгвізму [5, с. 132].

Проаналізовані матеріали дають підстави стверджувати, що український відповідник «багатомовність» поєднує в собі два поняття «мультилінгвізм» й «плюрилінгвізм» і є найбільш універсальним. Термін «мультилінгвізм» можна трактувати двома способами: 1) класичний європейський варіант – географічний ареал співіснування кількох мов, які не обов'язково взаємопов'язані між собою; 2) універсальне поняття багатомовності, яке включає в себе як власне географічний мультилінгвізм і плюрилінгвізм. В такому разі можна поставити знак рівності між термінами «багатомовність» – «мультилінгвізм». З іншого боку, терміни «мультилінгвізм» як географічний ареал та «плюрилінгвізм» теж взаємопов'язані між собою. Лінгвістична ситуація на певній території, співіснування кількох мов в країні є ключовим конструктом створення певних умов для плюрилінгвізму. Тобто мовна картина світу певного соціуму формує його світогляд і, зокрема, ставлення до інших народів, культур та мов, що буде підтверджено під час подальшого дослідження.

На основі досліджених джерел автор доводить необхідність використання терміна «мультилінгвізм» як найбільш універсального поняття (див. рис. 1). Першоджерелом

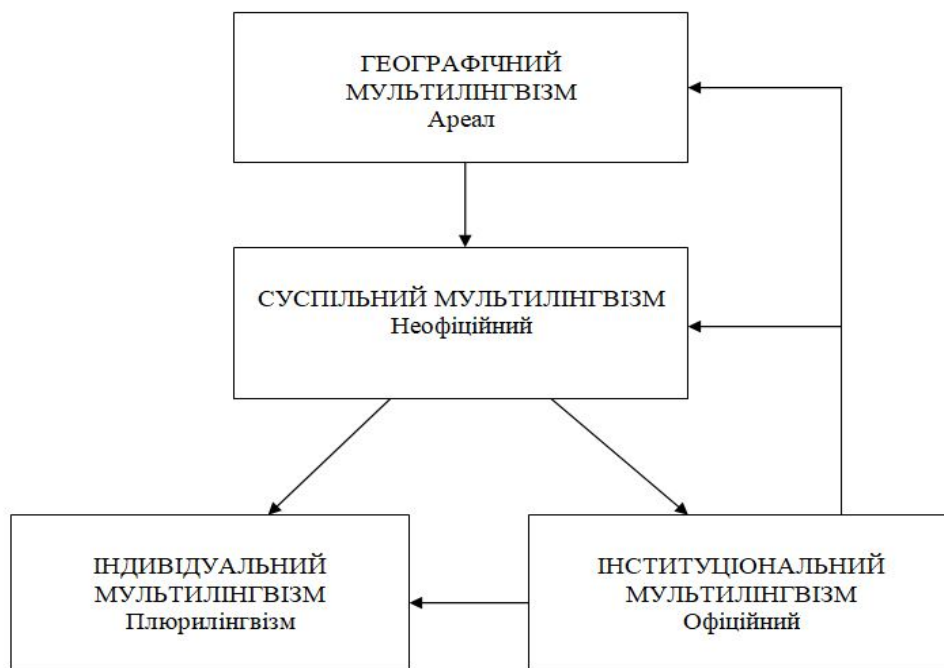

Рис. 1. Універсальна модель мультилінгвізму (авторська розробка)

мультилінгвізму є географічне розташування кількох етносів на певній території, що тягне за собою співіснування їхніх культур і мов. Це перший прояв мультилінгвізму як історична і територіальна даність. Мультилінгвізм як географічний ареал співіснування мов у країні є найбільш ємним поняттям в суспільстві, від нього залежить вироблення мовних зв'язків у суспільстві на неформальному рівні (суспільний мультилінгвізм), що в подальшому конструює систему плюрилінгвізму (умов для опанування іноземних мов) та інституціонального мультилінгвізму (мовної політики на офіційному рівні). У свою чергу, інституціональний мультилінгвізм на основі нормативно-правової бази та інституцій починає впливати на суспільний та індивідуальний мультилінгвізм, навіть певною мірою на географічний мультилінгвізм, формуючи та реалізуючи мовну політику як регіональному, державному й наддержавному рівнях. Відмінність між суспільним та географічним мультилінгвізмом, на нашу думку, очевидна – якщо географічний мультилінгвізм є лише історично-географічною даністю співіснування мов без обов'язкових мовних контактів, то суспільний мультилінгвізм передбачає мовні контакти на неформальному рівні, які не прописані в правовому полі. Інституціональний мультилінгвізм, навпаки ж, закріплює юридично співіснування мов у суспільстві, він спливає й на суспільний мультилінгвізм, і на плюрилінгвізм як на вироблення умов для опанування інших мов. Суспільний мультилінгвізм, в свою чергу, теж є чинником впливу на формування плюрилінгвізму на неформальному рівні.

Висновки. Лексикографічний аналіз обумовив чітку диференціацію понять щодо явища мультилінгвізму, а це, в свою чергу, надало змогу розставити типологічні поняття мультилінгвізму у певний логічний порядок, який викристалізувався у цілісну універсальну модель, яка є вдосконаленням поняттєвого апарату щодо явища мультилінгвізму. Отже, модель мультилінгвізму може стати універсальним шаблоном, загальною методикою для дослідження цього явища у багатьох науках. Для публічного врядування зазначений шаблон є можливістю відслідкувати наявні передумови, проаналізувати сучасний стан мультилінгвізму та виявити його причинно-наслідкові зв'язки в суспільстві з метою подальшого формування та реалізації мовної політики, стратегій і програм. Беззаперечно, що наявна модель не може охопити всі аспекти людського буття, вона лише є породженням умовиводів автора на основі систематизації і типологізації знань про мультилінгвізм. Проте

така модель може стати ключем для глибшого розуміння певних суспільно-політичних, культурно-історичних та інформаційних проблем у певній країні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Англо-русский словарь / под ред. В.К. Мюллера. Москва : «Русский язык», 1995. 2106 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250 000 слів / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII. 1728 с.
3. Голубовська І.О. Термінографія, мультилінгвізм, мультидисциплінарність: напрямки майбутніх досліджень. *Лінгвістика XXI ст.: нові дослідження і перспективи*. Київ, 2013. С. 14–15.
4. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. 5-е изд. перераб. и доп. Назрань : Пилигрим, 2010. 486 с.
5. Словарь социолингвистических терминов. URL: <http://sociolinguistics.academic.ru/50>.
6. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / под ред. В.Н. Ярцева. Москва : Большая Российская энциклопедия, 2000. 685 с.
7. Яковлева О.В. Багатомовність як тренд суспільного розвитку та чинник модернізації освіти. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Філософія*. 2016. Вип. 47 (2). С. 93–105.
8. Beacco, Jean Claude; Byram, Michael: Guide for the development of language education policies in Europe. From linguistic diversity to plurilingual education. Strasbourg : Council of Europe, Language Policy Division, 2002.
9. Cambridge Dictionary. Cambridge University Press, 2019. URL: <https://dictionary.cambridge.org>.
10. Cenoz J. Defining Multilingualism. *Annual Review of Applied Linguistics*. Vol. 33. Cambridge : Cambridge University Press, 2013. P. 3–18.
11. Cenoz J., Hufeisen B., Jessner U. Why investigate the multilingual lexicon? *Dans J. Cenoz, B. Hufeisen and U. Jessner. The multilingual lexicon*. Dordrecht : Kluwer Academic Publisher. 2003. P. 1–9.
12. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com>.
13. Council of Europe. From Linguistic Diversity to Plurilingual Education. Compendium (2007); Multilingualism and Creativity: Towards an Evidence-based-Study on the Contribution of Multilingualism to Creativity. Compendium Part One, (2009).
14. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. 6th ed. Blackwell Publishing, 2008. 529 p.
15. Dictionary of the English Language, the 5th edition. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2016. URL: <http://www.thefreedictionary.com>.
16. Dombi J. European Language Policy on Plurilingualism and Intercultural Communication. *Bulletin of the Transilvania University of Braşov*. 2010. Vol. 3 (52). P. 163–166.
17. Dubois J. Dictionnaire de linguistique. Paris : Larousse, 1973. 516 p.
18. El Euch S. Plurilingualism: what is known and what is still to be known. *Conference Paper, Proceedings of INTED2011 Conference*. Valencia, Spain. 7–9 March 2011.

19. Etymology Dictionary Online. URL: <https://www.etymonline.com>.
20. European Charter for Plurilingualism. URL: https://observatoireplurilinguisme.eu/images/Charte/charteplurilinguisme_env2.13.pdf.
21. Gallison R., Coste D. Dictionnaire de didactique des langues. P. Hachette, 1976. 612 p.
22. Grosjean F. Bilingual: Life and reality. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2010. 276 p.
23. Hoffmann C. Towards a description of trilingual competence. *International Journal of Bilingualism*. 2001. Vol. 5. No. 1. P. 1–17. URL: http://usir.salford.ac.uk/1348/1/PDF_Towards_a_description_of_trilingual_competence_2001.pdf
24. Jessner U. Teaching third languages: findings, trends and challenges. *Language Teaching*. 2008. No. 41 (1). P. 15–56.
25. Longman Dictionary. URL: <https://www.ldoceonline.com>.
26. Mackiewicz W. Plurilingualism in the European Knowledge Society, speech delivered at the Conference on lingue e produzione del sapere, Swiss Academy of Humanities and Social Sciences, Università della Svizzera Italiana, 14 June 2002. URL: http://www.celelc.org/docs/speech_final_website_1.doc.
27. Oxford Dictionary. Oxford University Press, 2019. URL: <https://en.oxforddictionaries.com>.
28. Plurilingualism in the new era : A conversation with Enrica Piccardo. *Argentinean Journal of Applied Linguistics*. May 2018. Vol. 6. No. 1. P. 75–91.
29. Schonpflug U. Word-fragment Completions in the Second and Third Language : A Contribution to the Organisation of the Trilingual Speaker's Lexicon. *English in Europe: the Acquisition of a Third Language*. Multilingual Matters, 2000. P. 121.
30. Tremblay Ch. Du multilinguisme au plurilinguisme. 2007. URL: <https://www.observatoireplurilinguisme.eu/images/Fondamentaux/plurilinguismemultilinguisme3.pdf>.
31. Turker Y. Multilingualism versus Plurilingualism. Are They Interchangeable? URL: https://www.academia.edu/23165658/MULTILINGUALISM_VERSUS_PLURILINGUALISM_Multilingualism_versus_Plurilingualism_Are_They_Interchangeable.